

Wokół Okrągłego Stołu

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film 1](#)
- [Film 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Karolina Kreja, *Okrągły Stół. Bezkrwawe zwycięstwo czy kapitulacja?*, 8.07.2016 r., dostępny w internecie: histmag.org [dostęp 4.07.2020 r.].

Materiał jest częścią serii „**Inne spojrzenie**”.

Obrady Okrągłego Stołu były oficjalnymi negocjacjami władzy komunistycznej z przedstawicielami Solidarności. Samo ich zorganizowanie miało charakter przełomowy, ponieważ przywódcy PRL nie uznawali dotąd żadnej opozycji, a Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” – od czasu stanu wojennego – był nielegalny i działał w podziemiu. Rozmowy zakończyły się zawarciem kompromisu, który stał się początkiem demokratyzacji Polski. Najważniejszym bezpośrednim skutkiem obrad były częściowo wolne wybory do sejmu – z 4 czerwca 1989 r. Opozycja, po raz pierwszy od kilkudziesięciu lat, uzyskała wówczas parlamentarną reprezentację.

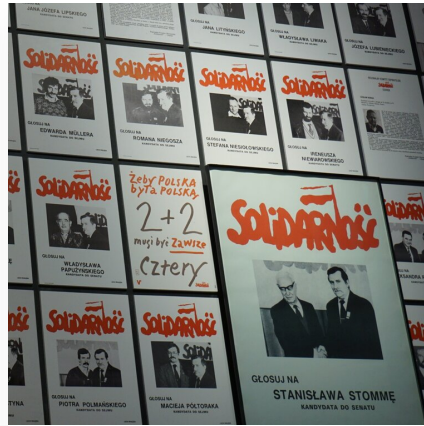
Twoje cele

- Scharakteryzujesz sytuację polityczną w Polsce i na świecie w I połowie 1989 r.
- Wymienisz i scharakteryzujesz podmioty polityczne uczestniczące w polskiej polityce wiosną 1989 r.
- Wyjaśnisz znaczenie obrad przy Okrągłym Stole w najnowszej historii Polski.

Dla zainteresowanych

Modele demokratyzacji:
reforma czy rewolucja

Wybory 4 czerwca 1989
i ich konsekwencje
w Polsce i na świecie

Przeczytaj

((Karolina Kreja

Okrągły Stół. Bezkrwawe zwycięstwo czy kapitulacja?

Okrągły Stół doprowadził do wyborów kontraktowych 4 czerwca 1989 r. Jednak spór o jego rolę trwa do dzisiaj. Która strona ma rację? Czy można to jednoznacznie rozstrzygnąć?

Źródło: Karolina Kreja, *Okrągły Stół. Bezkrwawe zwycięstwo czy kapitulacja?*, 8.07.2016 r., dostępny w internecie: histmag.org [dostęp 4.07.2020 r.].

Rządy Michaiła Gorbaczowa w ZSRS

W II połowie lat 80. doszło do poważnych wydarzeń w całym bloku sowieckim – dawał o sobie znać kryzys gospodarczy wywołany nieracjonalnymi zasadami gospodarowania oraz spotęgowany przegrywanym przez Sowietów wyścigiem zbrojeń. Próbę ratowania systemu komunistycznego podjął mianowany w 1985 r. sekretarz generalny KC KPZS – Michaił Gorbaczow. Wprowadził program [pierestrojki](#) (przebudowy), głośności (jawności) i uskorzenia (przyśpieszenia), który zakładał nieznaczną liberalizację systemu i samoograniczenie władzy komunistycznej. Próby jego realizacji pogłębiły chaos wewnętrzny i przyczyniły się do znacznej utraty kontroli partii nad życiem państwa. Mimo to Związek Sowiecki ciągle był pierwszym mocarstwem militarnym świata. Miał prawie dwukrotną przewagę nad państwami NATO w broni konwencjonalnej. Arsenal atomowy ZSRS (zwłaszcza broń balistyczna dalekiego zasięgu) był o 1/3 większy niż ten, którym dysponował Pakt Północnoatlantycki. Jednocześnie coraz bardziej rozluźniały się więzi między sojusznikami Układu Warszawskiego. Pierestrojka ograniczała skuteczną kontrolę nad państwami satelickimi ZSRS. Kierownictwo sowieckie zdawało się odchodzić od doktryny Breżniewa zakładającej całkowite podporządkowanie polityczne ZSRS i ograniczenie suwerenności krajów „demokracji ludowej”. Mogła o tym świadczyć wizyta Gorbaczowa w Polsce w lipcu 1988 r., kiedy to podczas spotkania z polskimi intelektualistami (w Zamku Królewskim) uchylił się on od odpowiedzi na pytanie, czy doktryna Breżniewa ciągle obowiązuje. (Jeden z przedstawicieli Kremla oświadczył wówczas pół żartem, pół serio, że odtąd obowiązuje „doktryna Sinatry”, który w swoim przeboju *May Way*, śpiewał, że wszystko robił po swojemu). Wydawało się, że Kreml wyraża niemą zgodę na istnienie opozycji politycznej w krajach socjalistycznych.

Kryzys gospodarczy w bloku wschodnim i strajki w 1987 i 1988 r.

W latach 80. pogłębiał się kryzys gospodarczy w państwach Układu Warszawskiego. Załamała się produkcja i nastąpił spadek dochodów realnych. Zmniejszeniu uległa wymiana gospodarcza w [RWPG](#).

W Polsce, podobnie jak na Węgrzech i w Czechosłowacji, nasilała się działalność opozycji. Miejscowe partie komunistyczne niekiedy podejmowały z nią nieoficjalne rozmowy. Mimo to rządy państw socjalistycznych zdawały się czekać na przyzwolenie Moskwy. Sytuacja w Polsce dojrzała do zmian w 1988 r. Wiosną nastąpił wzrost aktywności [Solidarności](#) i innych organizacji opozycyjnych (Solidarność Walcząca, Konfederacja Polski Niepodległej). W kwietniu i maju wybuchły strajki w Nowej Hucie, Bydgoszczy i Gdańsku. 1 maja 1988 r. doszło do demonstracji na niespotykaną od czasów stanu wojennego skalę. Solidarność odzyskiwała pozycję i siłę. Względna łagodność reakcji władz nie uszła uwagi opozycji. Fala strajków powtórzyła się latem. W lipcu i sierpniu strajkowała większość zakładów na Wybrzeżu i Śląsku. W tej sytuacji w lutym 1989 r. rozpoczęły się w Polsce rozmowy Okrągłego Stołu, a na wiosnę 1989 r. podobne negocjacje podjęto na Węgrzech.

Demonstracja przed bramą główną Uniwersytetu Warszawskiego, maj 1988 r.

Źródło: domena publiczna.

Rozmowy w Magdalence

Od sierpnia władze rozpoczęły wstępnie sondować gotowość opozycji do rozmów. Odbyło się kilka spotkań gen. Czesława Kiszczaka (drugiej po gen. Jaruzelskim osoby w państwie) z przewodniczącym

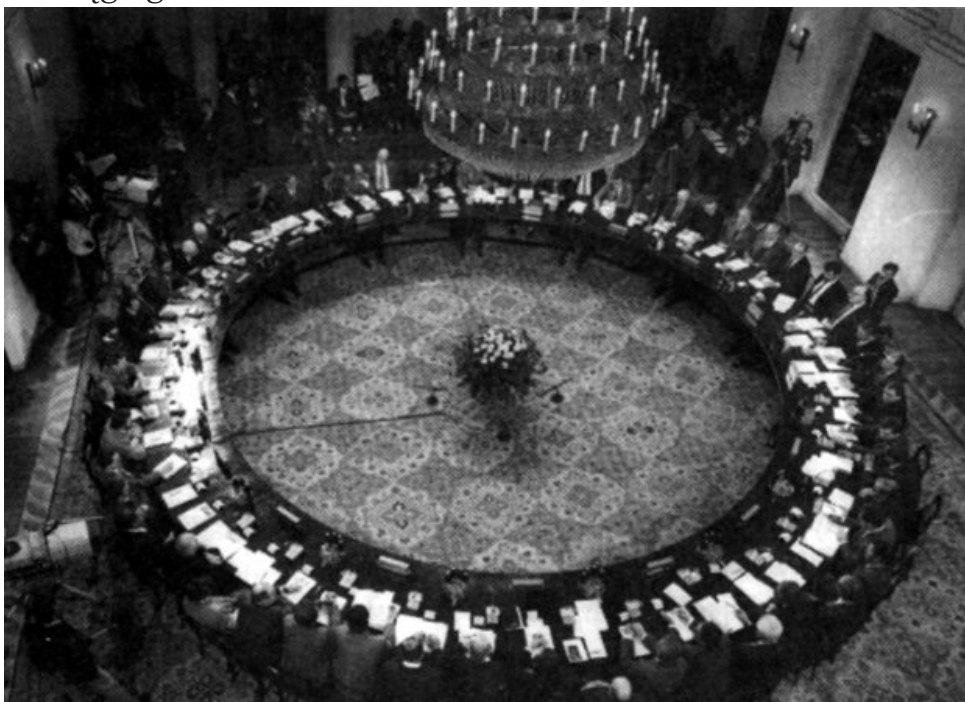
formalnie nieistniejącego związku – Lechem Wałęsą. Konsultacje trwały do stycznia 1989 r. Strona rządowa musiała przekonać bądź zmusić konserwatywnych członków kierownictwa partii do zaakceptowania rozmów z opozycją, natomiast kierownictwo związku – dokonać wewnętrznej konsolidacji i udokumentować swój autorytet w społeczeństwie.

Lech Wałęsa – lider solidarnościowej opozycji
Źródło: MEDEF - Flickr, licencja: CC BY-SA 2.0.

Obrady Okrągłego Stołu

6 lutego 1989 r. rozpoczęły się rozmowy Okrągłego Stołu. Przy stole, którego obrady poprzedziło kilka tur negocjacji zespołowych, zasiadło 58 osób – 29 reprezentowało stronę koalicyjno-rządową (m.in. PZPR, ZSL, SD i OPZZ), 26 – stronę opozycyjno-solidarnościową oraz, w roli obserwatorów – trzech duchownych (dwóch z Kościoła katolickiego i jeden z Kościoła ewangelicko-augsburskiego). Współprzewodniczącymi obrad byli: ówczesny minister spraw wewnętrznych gen. Czesław Kiszczak i przewodniczący nielegalnej jeszcze Solidarności – Lech Wałęsa. Obrady zakończyły się oficjalnie drugim plenarnym posiedzeniem Okrągłego Stołu 5 kwietnia 1989 r.

Ustalenia Okrągłego Stołu

Ustalono wtedy między innymi:

- relegalizację obu Solidarności, tj. Solidarności i Solidarności Rolników Indywidualnych;
- przyjęcie do pracy osób zwolnionych za działalność związkową po 1981 r.;
- system indeksacji płac, tj. podwyżek zależnych od stopnia inflacji;
- ograniczenie cenzury, odideologizowanie oświaty i zezwolenie na szerszy dostęp opinii do środków masowego przekazu.

Ponadto sejm miał się przedterminowo rozwiązać i miano rozpisać wybory do nowego, tym razem dwuizbowego parlamentu. Likwidacji ulec miała również **Rada Państwa**, a jej miejsce zająć miał wybierany przez parlament prezydent. Ordynacje wyborcze do sejmu i senatu, w kształcie wynegocjowanym przy Okrągłym Stole, zostały uchwalone 7 kwietnia 1989 r.

Wybory '89

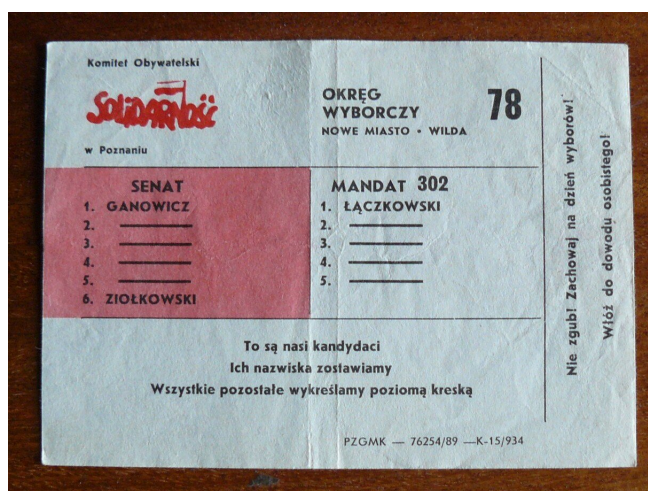
Już 13 kwietnia Rada Państwa określiła kalendarz wyborczy, wyznaczając datę pierwszej tury wyborów na 4 czerwca, drugiej zaś na 18 czerwca. Kierownictwu PZPR bardzo zależało na przeprowadzeniu wyborów w jak najkrótszym terminie.

Chciano w ten sposób wykorzystać szybko topniejące poparcie części społeczeństwa dla rządu Rakowskiego oraz dać opozycji jak najmniej czasu na zorganizowanie kampanii.

Równocześnie z wyznaczeniem daty wyborów Rada Państwa powołała 21-osobową Państwową Komisję Wyborczą, w skład której weszło sześciu przedstawicieli Komitetu Obywatelskiego – jeden z nich, prawnik Andrzej Zoll, został nawet wiceprzewodniczącym PKW.

Ustalono, że wybory do senatu będą całkowicie wolne. W przypadku sejmu natomiast 65% miejsc miało zostać obsadzonych przez dotychczasowy obóz rządzący (PZPR, ZSL, SD oraz koncesjonowane przez władze komunistyczne organizacje katolickie: PAX, UChS i PZKS). O pozostałe 35% **mandatów** mogli się ubiegać kandydaci bezpartyjni.

Łącznie ordynacja zapewniała kandydatom wywodzącym się z obozu rządzącego 299 miejsc w sejmie. Dodatkowo władze mogły wysunąć własnych (bezpartyjnych) kandydatów do

Ulotka wyborcza KO „Solidarność”, 1989 r.

Źródło: domena publiczna.

walki o pozostałe 161 mandatów, na uzyskanie których szansę – ale nie gwarancję – miała Solidarność. Wyboru stu senatorów miano dokonać w 49 okręgach, których granice pokrywały się z obszarem województw – w 47 z nich można było zdobyć po 2 mandaty, a w dwóch (katowickim i warszawskim) po 3 mandaty. W przypadku wyborów do senatu, które zgodnie z kontraktem zawartym przy Okrągłym Stole miały być wolne, przynależność partyjna kandydata nie miała znaczenia.

Słownik

mandat wyborczy

inaczej mandat poselski lub przedstawicielski; oznacza pełnomocnictwo, jakie otrzymuje reprezentant narodu z chwilą wybrania go do parlamentu (lub innego organu przedstawicielskiego); mandat jest upoważnieniem otrzymywanym od wyborców do sprawowania władzy

Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”

ogólnopolski związek zawodowy powstały w 1980 r. dla obrony praw pracowniczych, do 1989 r. również jeden z głównych ośrodków opozycji przeciw rządowi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (PRL) i komunizmowi

nomenklatura

określenie obejmujące osoby należące do elit politycznych PRL – działaczy PZPR (i stronnictw sojuszniczych), którzy zajmowali stanowiska kierownicze, zwłaszcza w państwowych przedsiębiorstwach

pierestrojka

(z ros. – przebudowa) to ogólna nazwa działań, jakie podjęte zostały w Związku Socjalistycznych Republik Sowieckich w 1985 r., kiedy do władzy doszedł Michaił Gorbaczow; został on wówczas Sekretarzem Generalnym Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Związku Sowieckiego

Rada Państwa

organ PRL, wybierany przez sejm, pełniący funkcje kolegialnej głowy państwa oraz sprawujący formalnie najwyższą władzę w państwie między sesjami sejmu

Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej (RWPG)

utworzona w 1949 r. przez państwa komunistyczne organizacja współpracy ekonomicznej; rozwiązana w 1991 r.

Film 1

Polecenie 1

Zapoznaj się z miniwykładem dr. Krzysztofa Kowaluka i zastanów się, jak się zmieniła pozycja ustrojowa senatu w Polsce od 1989 r.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D6e8iAnWh>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Organy władzy po Okrągłym Stole*.

Polecenie 2

Poszukaj informacji o ustaleniach, jakie zapadły przy Okrągłym Stole – innych niż te, które dotyczyły zmian konstytucyjnych i wyborów.

Ćwiczenie 1

Wskaż współprzewodniczących obrad Okrągłego Stołu.

Andrzej Zoll

gen. Wojciech Jaruzelski

gen. Czesław Kiszczak

Lech Wałęsa

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, czego dotyczyła nowelizacja konstytucji z kwietnia 1989 r.

Ćwiczenie 3

Wyjaśnij, dlaczego numeracje kadencji sejmu i senatu nie pokrywają się – równolegle do sejmu IX kadencji funkcjonuje senat X kadencji.

Film 2

Polecenie 1

Zapoznaj się z miniwykładem dr. Krzysztofa Kowaluka. Sprawdź, którzy politycy kierowali rządem PRL w latach 1981–1989.

Trwa wczytywanie danych...

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DzmfTuCLO>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie filmowe lekcji pod tytułem *Rozpad systemu*.

Polecenie 2

Poszukaj informacji na temat referendum, które zostało przeprowadzone w 1987 r.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż, które z postanowień nie należało do ustaleń Okrągłego Stołu.

- przyjęcie do pracy osób zwolnionych za działalność związkową po 1981 r.
- odrzucenie systemu indeksacji płac
- ograniczenie cenzury
- odideologizowanie oświaty

Ćwiczenie 2

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Michaił Gorbaczow wysunął program pierestrojki i głośności.	☐	☐
Obrady Okrągłego Stołu zakończyły się oficjalnie 5 kwietnia 1989 r.	☐	☐
Obrady Okrągłego Stołu rozpoczęły się niedługo po podobnych negocjacjach podjętych na Węgrzech.	☐	☐
Ustalenia Okrągłego Stołu zakładały przedterminowe rozwiązanie sejmu.	☐	☐

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij, w jakim celu zostało powołane w 1984 r. Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych.

Dla nauczyciela

Autor: Krzysztof Kowaluk

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Wokół Okrągłego Stołu

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja.

Uczeń:

16) przedstawia na wybranych przykładach różne modele demokratyzacji; rozważa, na ile polska demokratyzacja przełomu lat 80. i 90. XX w. miała charakter reformy, a na ile – rewolucji.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje sytuację polityczną w Polsce i na świecie w I połowie 1989 r.;
- charakteryzuje podmioty polityczne uczestniczące w polskiej polityce wiosną 1989 r.;
- interpretuje znaczenie obrad przy Okrągłym Stole w najnowszej historii Polski.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- lekcja odwrócona.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Przed zajęciami

Wybrane/chętne osoby przygotowują w domu prezentacje na podstawie fragmentów książki Antoniego Dudka *Reglamentowana rewolucja* lub innych źródeł wybranych przez nauczyciela, a także krótkie zadania, których celem będzie aktywizacja reszty klasy do aktywnego słuchania.

Faza wstępna

1. Nauczyciel przedstawia syntetycznie sytuację polityczną w kraju i na świecie w przeddzień obrad Okrągłego Stołu. Zwraca uwagę na dylematy polityczne wszystkich stron zaangażowanych w polski konflikt polityczny lat 80.

2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

Faza realizacyjna

1. Wybrana osoba przedstawia przygotowaną w domu prezentację na temat: Strategia polityczna przywódców PZPR w 1989 r. Po wystąpieniu zadaje klasie zadanie i ocenia poprawność odpowiedzi/rozwiązań.

2. Wybrana osoba przedstawia przygotowaną w domu prezentację na temat: Strategia polityczna przywódców Solidarności w 1989 r. Po wystąpieniu zadaje klasie zadanie i ocenia poprawność odpowiedzi/rozwiązań.

3. Wybrana osoba przedstawia przygotowaną w domu prezentację na temat: Strategia polityczna przywódców stronnictw satelickich w 1989 r. Po wystąpieniu zadaje klasie zadanie i ocenia poprawność odpowiedzi/rozwiązań.

4. Jeśli jest to konieczne, nauczyciel uzupełnia powyższe wypowiedzi oraz wymienia podstawowe zasady kompromisu politycznego, jaki został zawarty przy Okrągłym Stole.

Faza podsumowująca

1. Dyskusja na temat konsekwencji kompromisu politycznego zawartego przy Okrągłym Stole. Uczniowie przedstawiają swoje opinie. W razie konieczności nauczyciel naprowadza uczniów, aby w rozmowie pojawiły się następstwa tego wydarzenia w Polsce: wybory do sejmu kontraktowego, rząd Tadeusza Mazowieckiego, demokratyzacja kraju.
2. Uczniowie oglądają film nr 1 i wykonują zamieszczone pod nim ćwiczenia.

Praca domowa:

Uczniowie oglądają film nr 2 i wykonują zamieszczone pod nim ćwiczenia.

Materiały pomocnicze:

Antoni Dudek, *Reglamentowana rewolucja: rozkład dyktatury komunistycznej w Polsce 1988-1990*, Kraków 2004.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Filmy mogą zostać wykorzystane przez uczniów indywidualnie lub podczas zajęć w charakterze podsumowania.